

**SILVIA LUCIA CRISTEA
VIOREL BĂNULESCU**

**RAPORTUL JURIDIC
DE DREPT CIVIL
ÎN MATERIA AFACERILOR**

Note de curs. Sinteze și aplicații

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București**

CAPITOLUL 1

NORMA JURIDICĂ

1.1. Norma juridică:

- *noțiune,*
- *caractere,*
- *structură,*
- *clasificare*

1.2. Noțiune

Norma juridică este **regula de conduită** cu caracter **general, impersonal și obligatoriu** aplicabilă oamenilor în raporturile dintre ei sau în raport cu societatea. În caz de nerespectare a normei juridice se recurge, în ultimă instanță, la forța coercitivă a statului.

- a) Este **generală** pentru că impune o conduită *tipică*, adresându-se tuturor persoanelor, putând viza totuși și numai o anumită categorie sau grupă de persoane. Ex: Codul muncii, Legea salarizării etc.
- b) Este **impersonală** pentru că nu se adresează direct unei persoane, individualizate, concretizate, ci vizează un număr nedeterminat de persoane; oricine săvârșește o acțiune sau se face vinovat de o inacțiune ce cade sub incidența normei juridice suportă consecințele legale.

- c) Este **obligatorie**, deci dacă nu este îndeplinită de bună voie, se apelează la forța de constrângere a statului (spre deosebire de ex. de norma morală care poate fi adusă la îndeplinire din convingere sau ca urmare a oprobriului public).

1.3. Structura normei juridice:

1. ipoteză,
2. dispoziție,
3. sancțiune

Ipoteza este acea parte a normei de drept care arată condițiile sau împrejurările în care se aplică respectiva normă juridică. Ea poate fi:

A. **Determinată** când împrejurările sunt determinate de lege. Ex: art. 1376, „*Oricine este obligat să repara, independent de orice culpa, prejudiciul cauzat de lucrul aflat sub paza sa*” (caz în care se poate întoarce cu acțiunea în regres împotriva antreprenorului: constructor sau arhitect), sau b) ipoteză **nedeterminată**, când împrejurările sunt formulate de o manieră mai generală. Ex: art. 1357, alin.2, „*Autorul prejudiciului răspunde pentru cea mai ușoară culpă*”.

B. **Dispoziția** prescrie conduita pe care trebuie să o aibă persoanele în împrejurările prevăzute de ipoteza normei juridice. Ea poate impune săvârșirea unei acțiuni sau abținerea de la o acțiune ori poate îngădui săvârșirea unei acțiuni, fără însă să o impună.

Dispoziția poate fi **determinată**, când conduita este prevăzută categoric (ex: bunurile din timpul căsătoriei, în lipsa alegerii vreunui regim matrimonial, sunt prezumate a fi comune) sau, **mai puțin categoric** (de ex: soții se pot învoi asupra numelui ce-l vor purta în timpul căsătoriei).

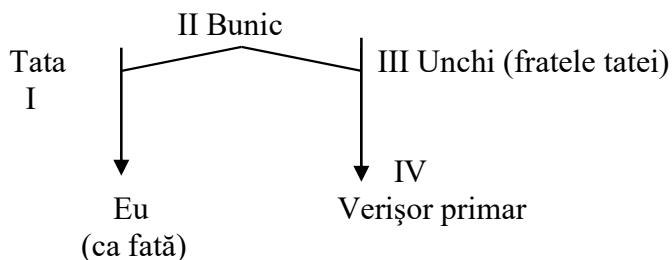
C. **Sancțiunea** cuprinde consecințele nerespectării dispoziției și măsurile ce se pot lua de organele specializate ale statului. Ea poate fi a) **absolut determinată**, când nu poate fi modificată de organul de aplicare (ex.: nulitatea absolută a unui contract ilicit), b) **relativ determinată** (când se stabilesc limitele de aplicare: un minim și un maxim), sau c) **alternativă** (când organul de aplicare poate alege între două sancțiuni. Ex: între amendă și închisoare).

1.4. Clasificare

A. După **caracterul conduitei** pe care o prescriu, normele juridice pot fi imperative și dispozitive.

Normele imperative pot fi: **onerative** (când prevăd expres obligația de a săvârși o acțiune). Ex: art. 280, alin 1 N.C. civ. – cei ce vor să se căsătorească *trebuie să facă personal declarația de căsătorie* la primăria la care urmează să se încheie căsătoria (în alte sisteme de drept este reglementată ca obligatorie căsătoria religioasă).

Normele imperative pot fi și **prohibitive** (când interzic o anumită acțiune). Ex: art.271, alin. 1 N.C.civ *interzice căsătoria între rudele în linie dreaptă* (ascendenți, descendenți), precum și între cele în linie colaterală până la gradul IV – inclusiv (se pornește de la persoana în cauză urcând pe trunchi către ascendentul comun și coborând atâtea spițe câte este necesar). Ex:

Normele **dispozitive** pot fi **permissive** (fără a impune, permit săvârșirea unei acțiuni). Ex: art. 272, alin.1 „*Vârsta minimă de căsătorie este de 18 ani*”; așadar tânărul/tânăra de la această vârstă se poate căsători, dar aceasta rămâne o opțiune personală. Ca excepție, pentru motive temeinice, minorul care a împlinit vârsta de șaisprezece ani se poate căsători în temeiul unui aviz medical, cu încuviințarea părinților săi ori, după caz, a tutorelui și cu autorizarea instanței de tutelă în a cărei rază teritorială își are domiciliul. Tot dispozitive sunt și normele supletive.

Normele supletive (reglementează o anumită conduită în mod subsidiar, în măsura în care părțile nu au ales o anumită conduită). Ex: art. 1666 N. C. civ. precizează că în lipsa unei stipulații contrarii (clauză care să prevadă altfel), cheltuielile pentru încheierea contractului de vânzare sunt în sarcina cumpărătorului).

B. După gradul de determinare:

a) **determinate** (care cuprind în structura lor toate elementele);

b) **nedeterminate** (care nu au în cuprinsul lor întreaga structură clasică). În acest caz se face trimitere la alte norme aflate în acte normative (acte ce emană de la organele de stat competente și care conțin norme juridice) în vigoare și care se numesc **de trimitere**, sau se apreciază că norma în cauză se va completa prin acte normative ulterioare (caz în care se numesc **norme în alb**).

C. După **obiectul** lor pot fi norme de drept civil, comercial, penal etc.

D. După **ierarhia existentă** între diferitele izvoare de drept, ele sunt cuprinse în:

a) **legi** (care pot fi fundamentale. Ex: Constituția) organice. Ex: cele din domeniile stabilite prin Constituție care se adoptă prin votul majorității absolute din numărul membrilor Parlamentului; ordinare: care se adoptă în toate celelalte domenii, cu majoritatea voturilor parlamentarilor prezenți;

b) decrete – legi, utilizate în 1990, în situația specială existentă înainte de alegerea Parlamentului;

c) decrete – emise de președintele României;

d) Hotărâri de Guvern – adoptate în vederea organizării aplicării legii;

e) Ordonanțe de Guvern, adoptate de acesta în perioadele de vacanță parlamentară;

f) Ordine și instrucțiuni emise de miniștri sau de Guvernatorul BNR pentru executarea legilor și Hotărârilor de Guvern;

g) deciziile autorităților publice locale;

IZVOARE

I. Legea (Constituția) obiceiul (cutuma)

II. Cutuma

Uzuri profesionale

Uzanțele (în cazurile neprevăzute de lege); ele trebuie să fie conforme cu ordinea publică și bunele moravuri .

Principiile generale ale Dreptului (în lipsa uzanțelor se aplică dispozițiile legale privitoare **la situații asemănătoare**, și când nu există, se aplică principiile generale ale dreptului (art.1 Noul Cod civil).

În raport cu dispozițiile tratatelor internaționale:

- normele dreptului U.E. **au prioritate** în raport cu normele Noului Cod civil (art. 5) ;

- când există neconcordanța între dispozițiile Noului Cod civil și pactele sau tratatele privind drepturile fundamentale ale omului (la care România este parte) **au**

prioritate reglementările internaționale; cu excepția cazului în care Codul civil conține dispoziții mai favorabile (art. 4 alin. 2).

1. Conform art.11 «*nu se poate deroga prin convenție sau acte juridice unilaterale de la legile care interesează ordinea publică și bunele moravuri*»
2. Conform **art.14, alin.1 Cod civil:** orice persoană fizică sau juridică trebuie să-și exercite drepturile și să-și execute obligațiile civile cu bună credință, în acord cu **ordinea publică și bunele moravuri.**

Ordinea publică nu trebuie concepută doar ca ordine politică (norme juridice ce reglementează puterea politică și de stat, structura organismelor statale și nestatale, autoritățile și instituțiile publice, structura și regimul juridic al proprietății, structura economiei, statutul juridic al persoanei fizice și al persoanei juridice), ci și ordinea economică, socială și chiar profesională (de exemplu prin ordine publică de protecție înțelegem protejarea unor categorii de justițiabili: salariații față de angajatori, asigurații față de asiguratorii, consumatorii față de comercianți etc.)

Bunele moravuri = precepte (reguli) morale acceptate de către o colectivitate dată ca reguli de conviețuire și de comportament și a căror încălcare atrage **nulitatea absolută** a actelor/contractelor încheiate cu nesocotirea lor. (Poate azi ar putea fi înlocuite cu sintagma „*demnitate a ființei umane*” – D. Fenouillet „*Les bonnes moeurs sont mortes! Vive l'ordre public philanthropique*”, Ed. Litec, Paris, 2001, citat de Ph. Mallaurie, L. Aynes, Ph. Stoffel – Munck „Drept civil. Obligațiile”, Ed. Wolters Kluwer, București, 2009, p. 340)

Din interpretarea „*per a contrario*” (înseamnă prin acțiunea din partea potrivnică) a art. 14, alin. 1 Cod civil formulăm concluzia că din moment ce o faptă nu e interzisă,

deducem că este permisă; cu alte cuvinte activitatea este permisă atâta timp cât nu este împotriva legii.

Vinovăția

Gradele vinovăției:

- ***simpla greșeală*** nu poate fi sancționată decât dacă e prevăzută expres prin lege (conf. art. 16, alin. 1 „Dacă prin lege nu se prevede altfel, persoana răspunde numai pentru faptele sale săvârșite **cu intenție sau din culpă**”).

Excepție: eroarea comună și invincibilă poate produce efecte.

Ex: conform art. 17, alin. 2 „*când cineva, împărtășind o credință comună și invincibilă, a considerat că o persoană are un anumit drept sau o anumită calitate juridică, instanța judecătorească ținând seama de împrejurări, va putea hotărî că actul încheiat în această stare va produce, față de cel aflat în eroare, aceleași efecte ca și când ar fi valabil, afară de cazul în care desființarea lui nu i-ar cauza niciun prejudiciu*”.

Excepție: nu se aplică la materia cărții funciare sau a altui sistem de publicitate.

Pentru a înțelege gradele de vinovăție propunem analiza următoarelor articole:

1. Art. 16 alin. 2

„Fapta este săvârșită cu **intenție** când autorul prevede rezultatul faptei sale și:

- fie urmărește producerea lui prin intermediul faptei;
- fie, deși nu îl urmărește, acceptă posibilitatea procedurii acestui rezultat”.

2. Art. 16, alin. 3

„Fapta este săvârșită din **culpă** când autorul:

- fie prevede rezultatul faptei sale, dar nu îl acceptă, socotind fără temei că nu se va produce;
- fie nu prevede rezultatul faptei, deși trebuia să îl prevadă”.

Culpa este **gravă** atunci când autorul a activat cu o neglijență sau imprudență pe care nici persoana cea mai lipsită de diligență nu ar fi manifestat-o față de propriile interese.

DICȚIONAR JURIDIC

CUTUMĂ, *cutume*, substantiv feminin Normă de drept consfințită printr-o practică îndelungată: consuetudine, obicei. ♦ (În vechiul drept) Obiceiul pământului. – Din franceza *coutume*.

TUTÉLĂ *s. f.* 1. autoritate dată de lege unei persoane sau acceptată de bunăvoie de aceasta, de a avea grijă în mod gratuit de un minor și de averea sa sau de o persoană pusă sub interdicție. ♦ ~ internațională = sistem de administrare a unor teritorii dependente care înlocuiește sistemul teritoriilor sub mandat. 2. drept abuziv luat de cineva de a-i ține pe alții sub ascultare, sub dependență. 3. (fig.) ocrotire, sprijin, protecție. (< fr. *tutelle*, lat. *tutela*).

UZĂNȚĂ *s.f.* 1. Mod, fel de a proceda, de a lucra, propriu pentru un anumit lucru sau pentru o anumită activitate. 2. Obicei, datină, uz, cutumă. (Cf. fr. *usage*, it. *usanza*)

TEMPUS REGIT ACTUM (expr. lat. “*timpul guvernează actul*”) - expresie care definește principiul activității legii procesuale, în sensul că un act se încheie potrivit legii în vigoare în momentul întocmirii acestuia.